

(המשך מעמוד 17)

ליטיים של ארצו, מגיעה לו מצבה — כאזהרה לדורות.

קל מאוד להשוות את דרך חייו של המרשל פטן לזו של אויבו בשדה הקרב, הפלדמרשל הגרמני, פון הינדנבורג. כאשר נתמנה למפקד עליון של הצבא הגרמני בפרוסיה המזרחית, בראשית מלחמת העולם הראשונה, כבר היה בן 67. צבאו נחל שורה של ניצחונות מהירים על צבא הצאר. בקרב אחד בילבד (המתואר עליידי סולזניצין בספרו האחרון) נהרגו 100 אלף רוסים, יחד עם מפקדם, ונשבו 100 אלף נוספים.

הצרה היא שלהינדנבורג לא היה כימעט שום חלק בניצחון זה. הקרב תוכנן כולו על ידי ראש המטה שלו, סגן-אלוף בשם מקס הופמן, עוד לפני שהמציא הספק להגיע למקום. אולם הציבור לא ידע זאת.

גם זוהי תכונה אופיינית של המיסתרות הצבאית, המסבירה מדוע עיניו קצין עטורת-היף זה התגלות לאחרי-מכן, כפושטו את מדיו, כי איש ממוצע ואף טיפיש.

כל ניצחון צבאי נזקף על-יחשבון המפקד הראשי, המספיק לעצמו את הישגיו כל פיקודיו, אלה נשארים, לרוב, אלמוניים, מחוץ לחוג מצומצם של אנשי-מיקצוע. אחרי ניצחונו בפרוסיה המזרחית, הפך הינדנבורג אליל העם הגרמני. הוא נתמנה כעבור זמן לרמטכ"ל, והפך למעשה לדיקטטור של גרמניה. אבל הוא היה ונשאר טיפיש. תכונתו הצבאית העיקרית הייתה הכישרון שלמור על שלוותו בכל מצב, לשתוק, להיראות כענק מאסיבי ולאשר את תוכניות פיקודיו — ובראשם קצין מוכשר, הגנרל אריך לודנדורף.

צבדחמד זה שלט בדעת-הקהל בגרמניה בכל ימי המלחמה, פיטר ראשי-מטה מתונים, הטיל מורא אף על הקיסר עצמו. כאשר החליט הרייכסטאג, ב-19 ביולי 1917, לתבוע שלום ללא סיפוחים (האם זה מזכיר משהו?) טירפד זוג הקצינים את ההחלטה.

כמו משה דיון ועזר וייצמן כימינו, החי ליטו השניים שאין לוותר על השטחים שנכבשו, והביאו את הטענות השוררות של "עומק אימפראטיו" "גבולות-ביטחון" וכיוצא-באלה מליצות של גנרלים הפרי תכונה מדינית.

שנה אחרי שגרמניה טירפדה את כל מאמצי-השלום, היא הפסידה במלחמה. מיליוני בניה מילאו את בתי הקברות באירופה. הקיסר ברח. אולם פאול פון-הינדנבורג נשאר אליל ההמונים. ב-1925 נתמנה לנשיא הרפובליקה הגרמנית.

בכל מערכת-בחירות לאחר מכן התנוססה תמונתו של האליל אדיר-המדים, במדים הצבאיים, על כל קיר רות. איש לא יכול היה לעמוד נגדו. הוא בו להיטור ("הרביטוראי הבהמי" כדבריו) ונשבט שיתן לו, לכל היותר, מישרה של "שר-הדואר". אולם כאשר הייתה בעלייה סכנה לקיומו של המעמד אליו השתייך — בעלי האחוות הגדולות, ה"יונקרים" — לא היסס למנות את אולוף היטלר לראש-הממשלה. לזמן הטייס, שהיה אז בן 85, היה חלק קטן אך מכריע באינטליגנציה-הצבא, שהעל-הה שילטון את המפלגה שהחריבה את גרמניה.

כאשר מת, כעבור שנה, במצב של סניליות מופלגת, נקבר כגיבור לאומי. אביו כל חייו לא היה אלא קצין כינוני מאוד, ואדם טיפיש מאוד, שהיה לו מזל — ומדיים.

לודנדורף: הריאקציונר השחור

איך השני בצמה, אריך לודנדורף, לא היה טיפיש כמו הכוס הרשמי שלו, ובוודאי היה קצין למעלה מבינוני.

לודנדורף לא היה אציל, אך היה לאומן קיצוני, גזען וריאקציונר מובהק.

הוא היה איש פיקה. כך, למשל, נתן לגנין לעבור את גרמניה בקרון חתום, בעצומה של המלחמה, כדי שיוכל להגיע משווייץ לרוסיה. הוא האמין, בצדק, כי לגנין יתפוס את השילטון ויחליט להשיג שלום בכל מחיר. הינדנבורג אף לא ידע על כך.

אולם אחרי שהימור הצליח ולגנין ביקש שלום, הכל תיב לו לודנדורף, בהסכמת הינדנבורג, את חוזה-הנווזה של ברסט-ליטובסק, שגזל מרוסיה 56 מיליון חושים, ושטח הגדול פי 40 משטח ישראל. (הופמן, הקצין שנחל את הנצחונות הראשונים שנרשמו על שמו של הינדנבורג ולודנדורף, התנגד לסיפוח, בטענה שהכללת מיליוני פולנים במדינה הגרמנית תשבש את ציביונה הלאומי. שני המצביאים גדלו ב"גבולות ביטחון" והשתקו את הופמן, גם זה מזכיר משהו.)

כאשר התמוטטה גרמניה, כעבור שמונה חודשים בלבד, שימש חוזה-השלום של ברסט-ליטובסק צידוק ועילה לזה מי שרצה להטיה על גרמניה תנאים-שלום דראקוניים. תאזו-היה-פי פוח של לודנדורף עתה ביוקר.

אולם הוא לא התקוות, כמו כל הגנרלים שהפסידו במלחמה, בכל החקירות. הוא האשים בלישולן את "הפוליטיקאים" — בשכחו שהוא עצמו, יחד עם הינדנבורג, שלטו בגרמניה בשנות-המלחמה האחרונות. הוא שנא סוציאליסטים, יהודים, דמוקרטים,

* באותם הימים נפוצה בגרמניה הבדיחה הבאה: בליעל עמיתו של היטלר לשילטון ערכו בריוניו בעלי החולצות החומות, אנשי פלגות-הסער, תהלוכת-לפידים ענקית מתחת לחלון הנשיא. המרשל הזקן השקף עליהם מחלונו, עקב במקלו אחרי קצב התזמורת, ושאל את מזכירו: "היכן לכו כל-כך הרבה שבויים רוסיים?" לפי בדיחה אחרת, שכח ראש-לישכתו עטיי פה של כריץ על שולחנו של הזקן. הנשיא חתם-עליו.

בונים חופשיים וליברלים מכל הסוגים, ועל כן נתן את ידו לאיש שהבטיח להפיל את הי רפובליקה המאוסה וזהחזיר את השיטון לי גנרלים הפטריוטים: אדוקף היטלר.

כאשר ערך היטלר, ב-1923, את הפיכת-הבירה המגוחכת שלו במינכן, צעד לודנדורף בשורה הראשונה. ההפייכה נגמרה בטחאש אחד של השוטרים שהפילה כמה הרגים. אבל הם לא העזו לפגוע במצביא המהלול. והוא עבר את שורותיהם בביטחה, ואף זוכה מכל אשמה בבית-הדין. הוא נפטר בשיבה טובה בגרמניה הנאצית.

דהגול: הגנרל החכם

אין פירוש הדבר שכל גנרל העובר לחיים המדיניים מוכרח להתגלות כאידיוט פוליטי. ישנם חריגים לא-מעטים, למשל, אויבו הצרפתי של פטן, דהגול.

כאלוף (שני כוכבים) בראשית חילחמת העולם השנייה, הוא היה חריג בין הגנרלים: אדם בעל ראייה מדינית מפותחת.

כפי שצולם בגרע שונדע לו שגנרל מהולל אחר, דוגלס מק-ארתור, פוטר עליידי הנשיא טרומן בגלל אי-ציות להוראות הרשות האזרחית.

בצורה מורה דמה דהגול בראשית מלחמת-העולם השנייה לפטן בראשית מלחמת-העולם הראשונה. פטן תפס ב-1914 שהדוקטרינה המתקפת השלטת היא הרת-אסון, וכי יש לעבור לדוקטרינה של מיגנדה, דהגול תפס ב-1939 שהדוקטרינה ההגנתית ששלטה אז בצרפת, בהשפעת פטן וחסידיו, היא הרת-אסון. והוא היה הנביא הצרפתי של מיחלמת-הבזק — זו שהפך האחרון שלה נושם במלחמת ששת-הימים. דהגול היה קצין מיקצועי, אך זמן הרגע שנמש את צרפת המתמוטטת, ועבר לבריטניה, אחרי כמה ימי-קרב שבהם הצטיין, הוא הפך לפוליטיקאי.

בשלוש תקופותיו הפוליטיות — כראש צרפת הלווחת, כמנהיג צרפת שלאחר-המלחמה, וכנשיא צרפת בשנותיו האחרונות — גילה כמה מן התכונות השליליות הקלאסיות של גנרל פוליטי. הוא היה לאומן קיצוני, אדם נוקשה, ריאקציונר חברתי. הוא שפך מיליארדים לתוך מערכות-נשק בלתי-נחוצות לצרפת. הוא עיכב רפורמות חברתיות חיוניות, קומס את הנוער נגד המישטר והוריש את הרפובליקה לריאקציונרים כמותו. אולם כנגד כל אלה, היו להגול תכונות מדיניות מעולות. היה לו חזון היסטורי בלתי-רגיל לגבי גנרל. הוא חיסל את מלחמת אלג'יריה, ודיכא את הגנרלים שוחריה-המלחמה. הוא הבין את המשמעות ההיסטורית של עליית סין והפילוג הסיני-רוסי, 15 שנה לפני שעסי קנצ'יק כניססון תפס את הדברים וביסס מדיניות חדשה.

דהגול הוכיח, בלי ספק, שגנרלים אינם חייבים להיות מדינאים גרוועים. איש אינם יכולו לגרום בכך מיקצועי, ולעבור ממוקצוע למיקצוע. אולם בני הכוכבים הגדולים, היתה זאת תופעה נדירה למדי.

I LIKE IKE — אדוע?

אחד הגנרלים שהגיע למרומי התהילה הפוליטית, אחרי שטיפס למרומי התהילה הצבאית, היה אייזנהואר. על כישרונותיו הצבאיים של "אייק" נטוש ויכוח, שאולי לא יסתיים לעולם. יש הרואים בו "דיפלומט צבאי" בלבד — מעין יושב-ראש של חברה צבאית גדולה, שהצטיין ביישוב סיסטוכים בין פיקודיו, בהחלפה של חילוקי-דעות, בהשגת פשרות בין המדינות השונות שחיליקן שירתו תחת הנהגתו.

כזאת היתה דעתו של גנרל קלאסי אמיתי, כמו ג'ורג' פאטון, שהאשים את אייק בכך שלא העניק לו את הכוחות והחומרים הדרושים, כדי לפלוש ללב גרמניה ולסיים את המלחמה. מטעמים פוליטיים היה אייק נאלץ לחלק את הכוחות בין האמריקאים החבריים, ובכך חטא חטא צבאי מובהק: פיזור הכוחות ואי-קביעת ציר-מאמן עיקרי. (פאטון עצמו היה, כמובן, גנרל קלאסי, בעל חוסר-כישרון פוליטי מנומנטלי. הוא סולק סופית מפיקודו אחרי שמינה נאצי כראש-עיר בגרמניה הכבושה, והכריז כי ההבדל בין נאצים ואנטי-נאצים בגרמניה אינו אלא כהבדל בין רפובליקאים ודמוקרטים בארצות-הברית. למרבה מזל נהרג בתאונה לפני שהספיק לחזור לארצות-הברית ולהתערב שם בפוליטיקה.)

חסידיו של אייק טוענים כי תיאורו כיו"ר אינו נכון, וכי ניהל את המערכה על פי שיקולים צבאיים נכונים.

כך או כך — הוא בוודאי לא היה גאון.

אבל הוא הפך אליל ההמונים באמריקה. אליל דות זו הפפיקה כדי להנחיל לו את כפי-הנשיאות.

אין ספק שאייק היה נשיא גרווע. השקפת-עולמו הייתה מורכבת ממליצות שדופות וריקות. מאותו החביבות על כל הגנרלים בכל התקופות. הוא היה שמרן (אם כי לא קיצוני). עצר רפורמות רבות, נתן למצב הפנימי באמריקה להידרדר. הוא שיחק גולף, בשעה שאמריקה התחילה לבעור. בזמנו החריפו כל החוליים החברתיים באמריקה, בהיות החיצונית, המליך אייק את ג'ון פוסטר דאלס, שרצה לכפות על העולם מסע-צלב אנטי-קומוניסטי. קנאר תוי של דאלס גבלה בטימטום פוליטי, ואייק נרתם לה בהתלהבות. הוא הרחיב מאמריקה את כל העולם הניטרליסטי, דחף עמים רבים (כולל הערבים) לזרועות הסובייטיים, הרחיב את התהום בין אמריקה וסין. המדיניות שלו פילסה את הדרך למה שקרה בקובה ובוויאט-נאם.

"תנו לי גנרלים שיש להם מזל!" קרא פעם בפוליון, לזכותו של אייק יש לומר שהיה לו תמיד מזל. למזלו אסרת החוקה האמריקאית על נשיא להיבחר לתקופת-כהונה שלישית, על כן ירד אייק מכסא-הנשיאות אפוף כבוד וחביבה, לפני שנתגלו התוצאות ההרסניות של מדיניותו בבית ובחוץ. אלה נפלו על ראש יורשיו המיסכינים — קנדי במיפרי-החזירים, ג'ונסון בדרום-מזרח אסיה, וניכסון כנ"ל.

בשטח החיצוני מנסה עתה ניכסון, בהצלחה רבה, לתקן את השגיאות שבוצעו בימי כהונתו של אייק ביחד-סיים בין ארה"ב וברית-ה"מ, סין, דרום-מזרח אסיה וקובה. איזו נכחך בנובמבר 1962, ערב מות פטא-לין, נשיא אמריקאי חכם יותר, היו נחשכות לארצות-הברית ולעולם כולו צרות צרורות.

הצרה של אייק — ושל גנרלים רבים אחרים שנקראו לכהונות פוליטיות — היתה שהרבה יותר קל להפוך לאיל צבאי מאשר לאיל מדיני. המלחמה היא שדה אידיאלי לצמיחת "כאריזמה".

אפשר לומר שלא רק הגנרל מחפש את הכאריזמה, אלא הכאריזמה מחפשת את הגנרל. ובהיעדר גנרל טוב, היא נרכבת כנקל גם לי גנרל כינוני, ואף לגנרל ממופש.

כי במלחמה שולטים הפחד ואי-הביטחון. השבט האנושי, כמו שבט הקופים ועדרי חיות רבות אחרות, זקוק למנהיג בשעת סכנה. המנהיג דרוש לו כדי להרגיע את פחדיו. הוא רוצה להאמין לו הפיקוד הוא בירי איש מולם מעם. נכון, אצילי, חזון הקרבה עצמית, מוכשר, אמונה זו היא רפלקס-מותנה בימי מלחמה. כאשר גנרל הופך בדרך זו לאיל, אם בשל כיש-רונותיו הצבאיים, אם בשל הישגיהם של פיקודיו האלי-מוניים, הוא יכול להפוך את פולחן-אישיותו לנכס פוליטי. קל לו לגבור על אנשים מוכשרים הרבה יותר, שכישי-רונותיהם הוצעו במקצועות אפויים.

בכל התקופות היה קשה לעמים לתפוס מי הכישרונות הדרושים לניצחון במלחמה, אף כשהגנרל ניחן בהם, רחוקים מאוד מלהיות הכישרונות הדרושים לניהול המדינה. (על כך במאמר הבא בפיררה זו)